

CHRISTI DOMINI SEPULTURA

ET ARCANIS IN EA RECONDITIS

LIBER DECIMUS TERTIUS

HOMILIA UNICA, ET INSIGNIS VALDE

De eximio splendore, ac singulari gloria sepulchri Christi Domini, et sacri funeris illius, quae ex multiplici capite deprehenditur in illa verba Isaiae: Et erit sepulchrum eius gloriosum, et illa alia Davidis: Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

Sepulchri Christi Domini gloria, atque maiestas minime pensanda ex materiae excellentia, aut ex arte: nec enim materiam opus superabat, nec opere Corinthiaco, Dorico, aut Mosaico elaboratum seu affabrefactum erat: huiusmodi namque splendoris, et gloriae genus corruptibile est non solum in seipso, sed et in hominum opinione, ex quorum memoria superba quaeque hominum sepulchra excidit; gloria autem, atque maiestas sepulchri, et funeris Christi Domini altius, atque sublimius, quam ex materia, et arte perpendenda, atque commendanda venit. Antequam tamen ad illam manifestandam manum calamo admovcam, placet varias quae praecesserunt imagines, Christi Domini sepulchrum et sepulchrum adumbrantes, praemittere. Navis, quam ingressus est Jonas Propheta, sepulchrum hoc ad vivum exprimit: Jonas Propheta corpus Christi summi prophetae refert: velum expansum huius navis, sindon munda erat, qua ipsum involutum fuerat. Praeter corpus autem Christi varias haec navis species aromaticas portabat, non ut praeservarent corpus Christi a putrefactione, sed ut illum non esse passurum praesignificarent. Iudaei autem, qui natae fuerunt huius navis, sigillantes, et custodientes illam per triduum, navigandi arte penitus amissa, viam illius in medio ma-

ris minime potuerunt perspicere: sed neque in hodiernum usque diem illum capere possunt, quamvis aliquin viderunt navem sepulchri, corpore Christi vacuam, triumphantis illius resurrectionis, quam ipse eis praedixerat, non obscuro argumentum. Sepulchrum hoc etiam praefiguratum cerno in sepulchro Abrahami simul cum campo, in quo erat, empto, cuius solemnem emptionem celebravit Ephron Hothaeus in praesentia totius populi; et in domo David a militibus Saul undique obsessa, a qua tempore aurorae, ipsis ignorantibus, clam egressus est, et manus eorum effugit. Quod et Christo Domino contigit, qui custodibus sepulchrum eius obsidentibus diluculo resurgens, aufugit. Cum tandem Iosephum video in cisterna missum a fratribus, et rursus in carcere victum; et cum Hieremiam in lacum ubi non erat aqua, inclusum; necnon Daniele in intactum in lacu leonum versari contemplor, haec omnia Christum in sepulchro latente mihi ob oculos ponunt. Sed his aliam pulchram figuram addere possumus, quam acute adnotavit Rupertus (lib. 1. in comment. super Lev. cap. 6.). Cum enim Deus praecepit corpus vitali mortui poni extra castra in loco mundo, aperte id praesignificavit, Christum Dominum velut vitulum in ara Crucis mactatum extra civitatem, sindone munda involutum, in sepulchro esse ponendum.

His iam praelibatis figuris ad gloriam sepulchrae Christi Domini accedentes, primum caput, unde illum venari possumus, nobilitatem, et dignitatem sepelientium esse reor, quam praevideos Isaías (c. 54.) dixit: *Et dabit impius pro sepulchra, et dicitur homo pro morte sua, eo quod iniquitatem non fecerit.* Septuaginta sic legunt: *Et dabo impius pro sepulchra eius, et dicitur pro morte eius;* ut non solum Iosephum ab Arimathaea hominem primum in civitate, sed et Nicodemum legis doctorem, et apud plebem magnae auctoritatis comprehenderent. Hanc locum dicit Augustinus (homil. 36. super illud A-

scendit sicut virgultum 10.) sic explicat: *Mali dati sunt pro sepultura ad custodiendum eam, quia intraverunt Iudaei ad Pilatum, dicentes et: Audivimus, quod ille impostor dixerat discipulis suis, quia resurrecturus erat, tubere custodire sepulchrum; dati ergo sunt pro sepultura eius ad custodiendum mali custodes, qui corrupti pecunia a sacerdotibus, veritatem absconderunt; dati divites propter mortem eius, qui eum sepelirent, et summa reverentia terrae corpus eius commendarent: hactenus magnus ille Pater Augustinus. Hi ergo, qui sepulchrae corpus Christi commendarunt, fuerunt Nicodemus (ut testatur divus Ioannes), et Ioseph ab Arimathaea, ut tradunt tres alii Evangelistae. Civitas vero Arimathaea, ut docent Beda (in Marc.), et Abulensis (primo Reg.) primo dicitur Ramatha Samuelis patria, quae ab Hierusalem distasse fertur viginti miliaribus. Nicodemus, insignis illius Gamelie nepos fuit, atque, ut refert auctor Supplementi, Pharisaeorum sectae princeps; venit ad Iesum nocte, et recessit illuminatus, qui in tenebris advenerat, et ut constat ex Evangelio, insperitus erat, et magister in Israel, et cum Christo Domino disputavit de spiritali renascentia, et in concilio Pharisaeorum Christo Domino patrocinatus fuit, eiusque piam clientelam assumpsit, et ut refert Mallonius (de sacrosancta sindone c. 1.) sanctitatem eius Gamaliel illius avus miro conscripsit emplementa, dicens, Nicodemum fuisse velut aureum canistrum candidis rosis plenum. Ioseph autem, qui fuit alter, et praecipuus Christi Domini sepulchrorum, recte ab Arimathaea fuit cognominatus, quia, ut adnotavit divus Hieronymus, deponens, interpretatur; ipse autem Christum Dominum e cruce deposuit, ut testatur divus Marcus (c. 15.): *Deponens eum involvit sindone.* Ioseph etiam nomen recte ei congruit: nam sicut olim Ioseph pia patris sui Iacob sepultura non parum sibi splendoris conciliavit; ita Ioseph sepulchro Christi Domini, qui Pater erat futuri saeculi, immortalem pietatis gloriam comparavit: tum quia sicut Ioseph sponsus Virginis celebris factus est ex eo, quod thalamus, in quo corpus Christi vivum delitescerat, ei creditus fuit; ita Ioseph ab Arimathaea immortale, ac celebre nomen comparavit thalamo sepulchri sibi credito, in quo Dei corpus emortuum iacebat. Ingentilitatem praeterea illius expressit divus Marcus, necnon et dignitatem, vocans eum nobilem decurionem: nomen enim decurionis non erat officii militaris, qui decem praerant militibus dignitatis municipalis: nam qui Romanae dicebatur Senator, in municipiis, et in coloniis vocabatur decurio. Unde divus Hieronymus (in Matth. 27.) vocat illum consiliarium. Sanctitatem vero eius paucis illis, et gravissimis verbis perstrinxit divus Lucas (c. 23.): *Vir bonus, et iustus: hic non consenserat consilio, et actibus eorum.* Unde divus Hieronymus verba illa Psalm. *Beatus vir, qui non abit in consilio impiorum*, de hoc Ioseph ad litteram exponenda esse arbitratur. Magnanimitas eius ex eo valde cluget, quod, ut ait divus Marcus, audacter introivit*

ad Pilatum, et petiit corpus Iesu. Cum nul- lus patrociniū corporis Christi emortui suscipere, immo nec de eo loqui audeat propter metum Iudaeorum, ipse se Christi discipulum indicavit. Licet enim iuxta legem Deuteronomii deponenda erant corpora crucifixorum: *Non permanebit cadaver eius in ligno;* id tamen fieri non poterat inconsulto iudice, sed expressa eius licentia, ut habetur in iure, quam ipse Apostolica audacia cum ingenti discrimine ellagitare non exhorruit. Unde divus Chrysostomus (in Matth.) inquit: *Fortitudo Ioseph maxime admiranda est, cum propter amorem Christi periculum mortis susceperit, et universorum se odio tradiderit: et divus Gregorius Tur. (lib. 1. Hist. cap. 21.) ait, a Sacerdotibus comprehensum, sed mirabiliter liberatum: Apprehensus (inquit) Ioseph in cellam includitur, et ab ipsis sacerdotum principibus custoditur, sed resurgente Domino nocte, parietes de cellula, in qua Ioseph tenebatur, suspenduntur in sublimi. Ipse vero de custodia absolvente Angelo liberatur parietibus, restitutus in locum suum.* Alii vero aliter id factum putant. Nam Ludolphus, quem refert, et sequitur Daniel Mallon, (de sacro sancta sindone c. 1.) scribit, quod Ioseph quinque annis servierat Pilato, non humilis, sed ut decurio, nobili obsequio, ut observavit Petrus Comestor, et pro tota mercede, quae illi debebatur, petiit corpus Iesu sibi donari ad sepeliendum. Ubi meditatione expendas obsecro quis petat? idest, Ioseph: quid peti? corpus Christi: a quo? a Praeside Pilato: quomodo? audacter ex fervore fidei: quia Sancti per fidem vincunt regna, operati sunt iustitiam, ut ait Paulus; cuius admonitione? Virginis hortatu, ut scribit Metaphrastes 15. Augusti, audaciam illam concepit; unde peti? eodem die quo Christus in cruce obiit: ad quid peti? ad honorifico sepeliendum. In hac petitione mira quoque eius cecituit pietas, qui, tanquam verus Levita, viso vulnerato non praerit, sed mortuum sepulchrae tradendum curavit, ut qui longe aberat ab haereticorum iuris tempestatis exacerando errore, qui cum impio Calvino (in praef. suarum instit.) pium funeris opus irridit: volunt enim nos catholice Ecclesiae Romanae alumnos esse Trogloditas, qui mortuum cum locis mandabant terrae, Lotophagos, qui delictorum cadavera in mare proliciebant; Sabeos, qui etiam reges mortuos inter sterquilina mittebant; Scythas, qui honoris, et benevolentiae gratia cadavera eorum, quos diligebant, inter epulas deorabant; Hyrcanos, qui canibus mortuorum corporum cibo nutriendis obliciebant; Massagetas, qui feris ca deglutienda dabant; vel certe nos arbitrantur impii haeretici esse Albanos, qui olim nullam, vel minimam de mortuis curam habebant; immo volunt nos barbaris magis impios, ac deteriores esse: nam omissis Aegyptiis, et Romanis, qui in sepulchris extrinsecis, et in honore mortuorum corporibus deferendo conspiciunt; infideles alii illis antiquiores funerales exequias mirum in modum coluerunt, ut testatur Poeta:

..... et de more vetusto
Fumeras Papirae feces, lucent via longo
Ordine flammaram, et late discriminat agros.

Illud autem quod ait Theophylactus, Iosephum pro corpore Christi aurum Pilato dedisse, satis confutari arbitror ex verbo illo *ostendit*, quod datum absque pretio significat.

De modo autem, quo hi illustres, ac nobiles viri Nicodemus, et Ioseph ab Arimathea, necnon et alii, qui illis comitati sunt, Christum deposuerunt, affirmat enim divus Anselmus, cum B. Virgine, et Ioanne adfuisse ibi divum Petrum, et Iacobum fratrem Domini; tametsi quidam putaverint demississe ad terram Crucem ipsam simul cum corpore Domini. Gregorius tamen Nazianzenus (*trag. de Christo patiente*), et Nonnus (*lib. c. 19.*), Graeci auctores, tradunt modum deponendi corpus fuisse, solvendo illud de Cruce, extractis clavis, cruce erecta, et in sublimi manente. Cui sane opinio picturae ecclesiasticae mos valde opitulatur, quem illo modo depositum ut plurimum fidelium oculis subicit. Extat ad id Beatissimae Virginis insignis revelatio, facta B. Birgillae, prout refertur (*lib. 2. suarum revelat.*) in haec verba: *Hi duo, Nicodemus, et Ioseph, qui fiant meum deponant de Cruce, tres applicabant scalas, una protendebatur ad pedes, secunda subtus axillas, et ad brachia, tertia ad mediastinum corporis.* Atque in hoc non parum funeris huius honor splendet, cum hucusque inauditum fuerit, viros perquam illustres ac dignitate praecelentes, damnatorum patibulum ascendere ad eorum corpora deponenda; ad Nicodemus, et Ioseph maiestatem pendentes considerantes, non dubitarunt hunc honorem corpori Christi deferre, propriisque manibus illud de Cruce deponere, et e brachiis mortuis Crucis ad viva brachia Virginis transferre, ut tradit Gregorius Nazianzenus (*praecit. loco*). Deposito autem iam corpore Christi, ut honorem, qui Principibus defunctis exhiberi mos erat, Christo Domino deferret, mixturae myrrhae et aloes quasi libris centum, ut testatur divus Ioannes, sacrum eius corpus unxerunt: licet enim miris esset apud Iudaeos, cadavera unguento condire, Aegyptiorum consuetudinem imitantes, a quibus ipsi morem illum mutuaverant, ut auctor est Tacitus; triplex tamen erat eis, velut Aegyptii, condendi cadavera modus, ut tradit Herodotus (*lib. 2.*). Primus erat minimi sumptus, vulgaribus hominibus consentaneus, qui ex quibusdam ablationibus, et earum exsiccatione constabat. Secundus erat medioeris sumptus pro civibus, nitrum, et unguinem cedrinam corporibus mortuis apponens; est autem virtus nitri talis, ut carnes penitus labescere faciat, eulo tantum et ossibus relictis; unguini vero ea est insita vis, ut, teste Plinio in Aegypto, corpora hominum defunctorum eo perlusa serventur. Tertius et praestantissimus erat Principum, et opulentiorum hominum, quorum corporibus ad eorum condituram adhibebant vinum Phoeni-

cum, myrrham puram, contusam cassiam, vel similes alias species aromaticas, excepto thure, ut refert Herodotus (*libro 2.*). Viri ergo illi clarissimi, non prima, nec secunda, sed tertia conditura, quae omnium erat nobilissima, nihil expensas facientes (erant enim divites magnificentissimi) sacrum Christi corpus condierunt. Quod licet divus Chrysostomus dicat, ardentis amoris erga Christum magis quam firmatae fidei argumentum fuisse: *Steniam, inquit, ceteram resurrectionem novissim, illamque Dei Filium credidissent, non haec a putredine praeservantia medicamenta praesentem; bona tamen venia tanti Doctoris oppositum verissimum mihi persuadeo: tum quia, quando corpora mortua gratia praeservandi illa a corruptione ungebantur, prius exentorabantur; Christi autem putredinem non fuit exentoratum; tum quia putaverim Iosephum, et Nicodemum tum credidisse Christum esse Filium Dei: nam si milites, ut ait divus Matthaeus: *Viso terramotu, et his quae fiebant, timenturum valde, dicentes: Vere Filius Dei erat ipse; ut quid putabimus viros alioquin pios, et Christi doctrina saepe instructos, ut evangelica historia constat) ipsam non credidisse? Unde cum emortuo Christi corpori adhiberent aromatica unguenta, non ad praeservandum corpus eius a putredine putandum est praestitisse, sed ut qui cum ignominia mortuus fuerat, cum honore ab eis sepeliretur. Nec incongruum existimaverim dicere, unctorem hanc a Iosepho factam praefiguratam fuisse in unctione illa honorifica a Patriarcha Iosepho corpori Iacob patris sui adhibita, quam sacra Genesios narrat historia, licet diversa intentione, utraque facta fuerit.**

Illud autem, quod multis mirabile videtur, quomodo ad unctorem unius corporis centum libras unguenti fuerint adhibitae, oportet hoc loco elucidare. Quidam putant, quod sicut modo apud Venetos certa pecuniae quantitas libra vocatur, ita hic libra non significet pondus, sed premium: unde perinde fuit dicere divum Ioannem, Iosephum emisse centum libras unguenti, ac si dixisset, emisse certam sufficientem, et pretiosam unguenti quantitatem pretio centum librarum. Verum haec interpretatio ex eo videtur a veritate aliena, quod Budaeus (*lib. 2. de asse*) non commemorat aliam libram quam numariam, quae mille quasi argenteis valebat; incredibile autem, et aperte falsum est tam ingentem sumptum in unctione illa factum fuisse. Alii super tertiam partem divi Thome probabiliter putant, quod cum libra non sit eiusdem ponderis apud omnes nationes, fortasse libra apud Hebraeos una uncia erat, vel duae. Sed neque haec interpretatio admittenda videtur, quia licet numerus unciarum librae non sit idem apud omnes nationes, semper tamen libra pluribus unciis constat, quam duabus, et minima omnium agnoscerit esse duodecim, prout viget in Italia. Quare dicendum arbitror, Iosephum ex animi generositate, et ex amore erga Christum voluisse ingentem illam unguenti pretiosi quantitatem eius corpori adhibere, ut

solum corpus quasi immersum in eo esset, ut magnis Principibus fieri solebat apud antiquos. Ad id autem mirum non est, quod opus esset centum libris.

Ucto iam corpore Christi Domini, mundissima sindone longitudinis duodecim palmarum, latitudinis vero trium, ut tradit Archiepiscopus Paleottus (*de sacra sindone cap. 2.*), illud involverunt, quam lineam esse, verbum illud, *lineamina*, quo utitur divus Ioannes, satis aperte manifestat; cum *lineamina* dicuntur quae ex lino texuntur, ut observavit divus Augustinus (*lib. 5. de cons. Evangel. cap. 23.*); cuius rationem tribuit sanctus Remigius rotulatus ab Archiepiscopo Paleotto (*de sacra sindone cap. 2.*) his verbis: *Sindon lineus pannus est: linum autem ex terra procreatur, et cum magno labore ad eandem perducitur. Designatur, quod corpus illius, quod ex terra, id est, ex Virgine sumptum est, per laborem passionis porrexit, scilicet ad gloriam resurrectionis; haec divus Remigius. Hinc, ut ait venerabilis Beda (*sup. cap. 27. Matthaei*): *In Ecclesia mos invaluit, ut sacrificium altaris non in serico, neque in panno tincto, sed in lino terreno celebretur, sicut corpus est Domini in sindone munda sepultum, iuxta quod in gestis Pontificibus a Papa Silvestro legitur esse statutum.* Verum id non solum a Silvestro Pontifice, sed ab Eusebio Papa eius praedecessore stabilitum fuit, ut constat ex c. cons. de consec. rat. dist. 1. Lineo autem velo Christi corpus in morte honorifice oblegandum fore, praesignificatum video in pallio, quo iacentis in tabernaculo Noe nuditas connecta fuit; et in tunica talari Ioseph hoedi non sanguine tincta; in stragulata veste, quam fecit mulier fortis viro suo; sed praecipue in velamine posito super faciem Moysis, et in veste lineae, qua induebatur Sammus Pontifex sacrificium Deo oblaturus; ac tandem in lineo Ephod, quo Samuel ornabatur, ut sacra Regum commemorat historia.*

Addit etiam Cardinalis Baronius (*tom. 1. in Appendice*) ex Rabbi Iacob, et Rabbi Mose Aegypto, polliciores ea quae damnatorum corpori inhaesissent, una cum eis sepelire consuevisse, eo quod legis maledictioni subiecti essent. Quia ratione ductus putat spineam Coronam, et clavos in sepulcro Domini inclusos; Crucem vero, quam locus sepulturae non caperet, in propinquiori aliquo specu esse reconditam. Hinc tandem quod Metaphrastes docet, Virginem addesse sepulcro donec redivivum vidit natum, non videtur verosimile, cum sepulcrum multis militibus esset circumdatum, cum quibus adsidere indecens erat Virgini.

Secundum caput, unde gloriam sepulturae Christi Domini facile venari possumus, est ex loco ipsius sepulcri, et celebri titulo, quo Isaias illud cohonestavit. Locus, ut Atridromius (*in descriptione Hierusalem*) tradit, *Distabat centum et octo pedibus a monte Calvariae, et non poterat non esse honorificus: siquidem in illo nobilissimus vir Ioseph (ita enim illum appellat divus Ioannes Chrysostomus (*homilia 75. in Ioan.*) non*

Monumentum sibi exciderat, ut tradit divus Matthaeus. Refert autem Beda (*in Math. cap. 27. tom. 5.*); quod sepulcrum hoc domuncula erat rotunda, et petra tam exiguae altitudinis, ut vix posset homo manu extensa culmen attingere: ostium parvum habebat ab Oriente, in parte vero eius Aquilonem spectante erat locus Domitrii Argoris. De eadem petra excisus longitudinis sex pedum, altior vere atque eminentior reliquo pavimento tribus palmis, quasi sarcophagus quidam patulus; ostium vero tam erat parvum, ut ingredi volentem oporteret caput inclinare, ideoque de venientibus discipulis dicitur a Ioanne, quod inclinaverunt se; color vero monumenti, ac loculi rubicundus, et albo dicitur a Beda esse permixtus. Plutarchus (*libro de funibus*) narrat consuevisse cum amicum moriebatur, in sepulcro eius cordis figuram insculpere, ut hoc symbolo significaret quod non solum vivum, sed mortuum amicum amore prosequerentur, et in corde suo illum sculptum retinerent. Non longe ab hac consuetudine abesse videtur Sponsa: nam ubi nostra Vulgata legit, *Fascinus myrrhae, dilectus meus mihi*, inter ubera mea commemorabitur, Originale Hebraeum habet: *Stactes ligaminae, seu puniculo involutae.* Alludit Sponsa ad consuetudinem feminarum Palaestinarum, quae odoriferas quasdam myrrhae guttas puniculis involutas inter ubera deferrebant, ut suavi carum odore potirentur: unde praedicte verba redolent sine dubio historiam sepulturae Christi Domini, myrrha ungit, et lineae sindone involuit. Sponsa igitur prae amoris magnitudine sculptum habens in corde suo, tanquam in sepulcro, Christum Domini cum myrrha, et aloes unctam, dicebat: *Fasciculum myrrhae, dilectus meus mihi*: unde ad id significandum potiorum, quam commemorati antiqui, in lapide sepulcri Christi cordis figuram describere potuisset. Idem etiam Plutarchus refert, quod in sepulcro Semiramidis hoc erat inscriptum epitaphium: *Quisquis Regum pecunias egredit, demolens monumentum quotquot velat sumit.* Rex Darius thesauri huius amore allectus, aperuit sepulcrum, et nihil aliud quam putrida ossa invenit, cum alio valde diverso epitaphio in hunc modum dicente: *Nisi malus, et pecuniarum inexplebilis foras, mortuorum oculos nunquam movisses.* Non sic sepulcrum Christi Domini, in quo cum vitae auctori sepultus delitesceret, in quo erant infiniti thesauri coelestium honorum, erant licet quidvis ex eis sibi opus fuerit, divina adjuvante gratia sibi desumere. Fuit namque praefiguratum in celeberrimo illo Davidis sepulcro, de quo Ioseph (*de Antiquitatibus*) commemorat, Hebraeos tam ingentem auri quantitatem in eo depositam reperisse, ut ea non solum euidem necessitati Republicam valde vexanti praesentissimo remedio occurreret, sed quaedam xenodochia pro infirmis curandis construerent. Hoc quid quaeso praefigurabat, nisi infiniti pretii thesaurorum corporis Christi emortui in sepulcro latentem, eius quidem divitis omnino auro pretiosioris, eius scilicet vulneribus,

et pretioso sanguine et Republicae Christianae spiritualibus necessitatibus succurrit, et peccati morbo laborantes ad pristinam salutem revocantur. Hoc quis non videat gloriam huius sepulchri mirum in modum commendari? Memini me apud Fabium Paulum legisse, quod cum antiqui insigne Isocratis sepulchrum fabricarent, in eius vertice Sirene arietis insidens cernebatur, citharam in manu tenens. Quidam arbitrantur simulacrum hoc tacitam quandam fuisse Isocratis increpationem, quod vitam in musicis Sirenium consumpsisset: et quia signum coeleste Arietis oratorum linguis favorabile esse fertur, dicatur erat Mercurio, quem eloquentiae Deum putabant. Sirenes autem manifestum est a Poetis confictas vultus venustate, et musices melodia pergratas, navigantes in bruta animantia convergisse, quae in profundum maris postea convergebant. Verum cum antiqui in honorem Isocratis illud monumentum erigerent, non videntur, descriptionem illam in opprobrium eius vertendam esse, sed significare voluerunt, aureo suae eloquentiae lumine, ac dulcissimo suae orationis concentu audientium omnium animos ad se pertraxisse. Unde secundum veriorum hanc intelligentiam nemo sanae mentis negabit descriptionem illam, Isocratis sepulchro appositam, aptius congruere Christi Domini sepulchro, cuius tanta fuit dicendi facultas, in tantis orationis lepore, tanta persuasione eius vultus, atque energia, ut turbae illum audientes exclamarint (Joan. 7.): *Numquam sic locutus est homo; et plus quam quinque milia hominum proprii corporis alimentis immemoratus, ut illum audirent, per desertum insequerentur*, ut vere et non ficta velut inter Orpheum lapideos animos sermone suo commoveret, et ad se perduceret. Unde Hebraei dicebant (Joan. 18.): *Totus mundus abiit post eum*.

Porro tametsi omnia superioris enarrata epitaphia, et alia plura quae consulo silentio praeterco, sepulchro Christi congruant; Isaias tamen epitaphium paucis verbis gloriam huius sepulchri describens longe illa omnia antecellit: *Et erit, sepulchrum eius gloriosum*; alii legunt: *Mansio eius erit in gloria*; Septuaginta vertunt: *Erit requies eius honor*; Originale Hebraeum habet verbum, ut pertinet illius linguae adnotatum, quod significat quietis habitationem, domum regiam, aulam Imperialem. Hinc non parum effloret gloria huius sepulchri, quam e corpore Regis Regum in eo sepulchri mutuat. Sane regius Vates (Psal. 49.) loquens de morte divitum, Principum et Regum huius saeculi, ait: *Cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius*. Unde manifestum est, nullius Principis sepulchrum posse esse gloriosum, cum gloria ipsius principis omnino destitutum sit; at quia cum Christus moritur, descendit cum eo gloria eius, solum eius monumentum meretur Isaias epitaphium: *Et erit sepulchrum eius gloriosum*. Sed quomodo non gloriosum, cum Verbi divini gloria, ac indicibilis maiestas illud corpus suppositantis, illic adesset? licet enim corpus ab anima divisum

fuerit, minime tamen a Verbo: sed sicut non alius fuit Samson captus a se ipso libero, sic non aliud suppositum fuit Christo Dominum mortuus a se ipso vivo: vere enim Verbum divinum, *Descendit cum illo in fossam*, et in vinculis non dereliquit eum, ut praedixerat Sapiens. Atque huc facit, quod acute observavit divus Chrysostomus in demonstratione quod Christus sit Deus, diverso valde modo contingere in vita, et morte Christi, in vita, et morte aliorum Principum: illi enim in vita gloriosi, in morte inglorii pereunt; e contra vero Christus Dominus in vita, *Inglorius inter viros*, ut ait Isaias, gloriosus vero in morte obiit. Quod autem sacri Evangelistae commemorant de Christi sepulchro, nimirum, quod in horto fuerit, quod novum, et quod alienum esset, ad gloriam eius elucidandam non parum arbitrator conferre: nam sicut olim Adam in horto peccavit, ita Christum Dominum in morte in horto sepeliri decebat. Rationem autem huius decentiae tradidit divus Thomas (3. p. q. 71. art. 2. ad 4.) in haec verba: *Christus sepelitur in horto, ad significandum, quod per mortem, et sepulchrum ipsius liberamur a morte, quam incurrimus per peccatum Adae, in horto Paradisi commissum. Cum etiam Christus Dominus secundum animam descendisset ad beatificandas eas, quae in sinu Abrahae morabantur, congruenter corpus eius in horto seminabatur, ut fructum ferret resurrectionis corporum electorum, et ut instar virginis, integram, et pulchram spicam produceretis, nec non velut Eliae corpus tactu mortuum excitans, corpus eius electis sibi per baptismum conseculis, ad vitam excitaret gloriosam. Erat etiam sepulchrum novum monumentum nulli melius, quam novo homini conveniebat; voluit autem novo monumento Dominus sepeliri: tam, ut adnotavit divus Ambr. (lib. 2. de Virginitate), d. Cyrillus (lib. 12. cap. 41.), d. Hier. (super Mat. 27.), d. Chrys. (hom. 84.), ne si alius unquam ibi sepultus fuisset, non Dominus, sed alius resurrectio diceretur: tum quia, ut adnotavit Origenes (lib. 2. contra Celsum), quemadmodum eius natiuitas ex prisimo, et intacto thalamo fuit, ex perpetua enim Virgine natus est; ita sepultura eius insignem puritatem debebat habere, et a nullo alio mortuo corpore antea contingi. Unde idem Augustinus (tract. 120.) id confirmans ait: *Sicut in Mariae Virginis utero nemo ante illum, nemo post illum conceptus est: ita hoc monumento nemo ante illum, nemo post illum, sepultus est. Fuit deinde sepulchrum illud alienum duplii ratione. Primam adhibet idem divus Augustinus (serm. 133. de tempore) in haec verba: *Videamus quare Salvalor in aliena sepultura ponatur, et suam non habeat. Ideo in aliena sepultura ponitur, qui pro aliorum moriebatur salute: mors enim ista non illi accidit, sed nobis profuit; mors ista non illi illata est, sed nobis delata. Ut quid ergo illi propria sepultura, qui in se propriam mortem non habebat; ut quid illi tumulus in terris, cuius sedes manebat in caelis? ut quid illi sepultura, qui tridui tantum temporis spatio, non tam in sepulchro mortuus iacuit,***

quam velut in lecto quiescit? Divus Ambrosius secundam rationem huic valde persimilem his verbis tradit: *Alienum sepulchrum fuit, quia suum monumentum Dominus non quaesivit. Habebat tumulum proprium qui sub lege sunt mortis: victor mortis suum tumulum non habebat: non enim ille sepulchrum mortis desiderat, qui de morte trophaea refertur; haec ille. Sepultus etiam fuit in alieno monumento, ut quemadmodum in aliena domo nasci voluit, nec in vita sua habuit, ubi caput suum reclinaret, ita in alieno monumento mortuus iaceret. Conveniebat etiam in aliena sepultura sepeliri, ut significaret, pro aliena culpa mortem sustinuisse. Certe aliena fuit Christo mors, aliena vulnera, aliena Crux: nostra erant haec omnia, et sepulchrum Domino, et auctori vitae fuit alienum. Haec omnia gloriam huius sepulchri adeo ostentant, ut magnus Athanasius (oratione in sanctissimum Parasceven) vocaverit illud, *immortalitatis locum, officinam resurrectionis, dissolutionem sepulchrorum, aeternum monumentum, in quo mors desinit esse mors, et in quo vita nata fuit, finem non habitura*.*

Tertium caput, unde perspicue satis deprehendo singularem gloriam et splendorem huius sepulchri, subministrant mihi verba Davidica (Psal. 43.): *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*: laet enim primo in eis arcana paucis observatum, quod non parum ad gloriam sepulturae Christi conferat. Mysterium quoque est; quod, ubi nostra Vulgata legit, *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem*, Hebraeum Originale habet: *Foveam corruptionis*. Erat enim mos, ut tradit Misolot, peritissimus Hebraeorum, ut qui tamquam malefactores occidebantur, non permitterentur in sepulchro honorifico sepeliri, sed in profundum quandam locum, quem foveam corruptionis vocitabant, illos mittebant. Cum ergo hac consuetudine urgente Christi Domini corpus permissum fuerit (ut dilectus Ioannes adolavit) in sepulchro honorifico, quod nobilis vir Ioseph ab Arimathaea sibi exciderat, sepeliri; sane permissio haec Christi innocentiam hunc locum. Certo alia monumenta quantumcumque extrinsecus splendebant, corpora corruptioni obnoxia continent; at corpus Christi Domini unitum, nulli corruptioni subiacuit: et quod et figurae, et testimonia sacrae Scripturae, nec non ratio ipsa, supposita fide, non obscure comprobant. Arca enim in primis testamenti ex materia impurabili erat, ut significaretur, divus corporis Christi, in qua divinitatis thesaurus latebat (sic enim illud vocavit David, *Exsurge tu, et Arca sanctificationis tuae*), semper incorruptam, et impudicam permanuram. Manna etiam illud coeleste sexto die collectum, et Sabbato servatum, quod nunquam computrescebat, ut habetur (Exod. 16.). *Non computruit, nec vermicibus saturavit*, quid quaeso aptius praestigicare potuit, quam corpus Christi sexta feria velut divinum manna de Cruce collectum, et ad Sabbatum usque in sepulchro asservatum,

omnis putredinis expers futurum, nec vermicum domitium unquam subigendum? Eandem incorruptionem corporis Christi praeviderat David, cum in persona illius praedixit (Psal. 13.): *Providebat Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commoveor*, id est, ne corrumpar. Unde Chaldaeus Paraphrasticus transtulit, quoniam quiescit maiestas eius, a dextera mea non movebor, utpote ad desinationem ac deformationem, ut creatura mundi, quae corruptioni subiecta est: siquidem, ut ait (Psal. 17.): *Dominus firmamentum meum, et refugium meum, et liberator meus*; vel ut habet Hebraeum Originale: *Dominus petra mea, et robur meum, et Salvator meus*. Verum alius etiam extat insignis eiusdem Davidis locus, sub requia methaphora, hanc incorruptionem corporis Christi emortui non obscure demonstrans: *In pace, ait, in idipsum dormiam, et requiescam*. Sicut enim Deus in creatione mundi, ut refert Moyses, postquam universitatem creaturarum produxerat, *Die septimo requievit ab universo opere quod patierat*; ita Christus in mundi reparatione, completo Redemptoris opere, ut ipse in Cruce dixerat, *Consummatus* est, requievit per diem etiam Sabbati in sepulchro. Sed observa quod requievit in pace: *In pace in idipsum dormiam, et requiescam*. In quo singulare hoc mysterium laet. Ceteri enim defuncti, qui in Domino moriuntur, pace quidem perfuuntur in animabus suis Deum laetè videntibus, et ab omni labore, et dolore in sinu Dei requiescunt; corpora autem eorum emortua, non solum non requiescunt in pace, sed potius inter ipsa, et contraria corruptentia erudele bellum incipit grassari per varias alterationes, et corruptiones, usque tandem in vermes et pulverem convertuntur. Unde cum Ecclesiasticus (Eccles. 44.) dixit, de Sanctis loquens: *Corpora eorum in pace sepulta sunt, loquuntur de pace a tyrannis, a tormentis, et necessitatibus huius vitae protegente*, non autem de pace a corruptione, et vermicibus liberante; haec est gloria corporis Christi emortui, ut non solum requiem, et pacem obtinerit, ab omni labore, sed ab omni prorsus corporis corruptione, seu corruptiva alteratione: propterea enim dixit (Psal. 4.): *In pace in idipsum dormiam, et requiescam*; quasi dicat: in illo, idipsum, quod non mutatur, aut variatur, sed incommutabiliter permanet: *Dormiam in pace*, ab omni corruptione liber. Atque ad hoc discernim decedendum, quod inter corpora aliorum, et corpus Christi interierit, nonnulli graves doctores arbitrantur, Davidem (Psalm. 101) dixisse Christus: *Mutabis eos, et mutabuntur; tu autem idem ipse es*. Ratio tandem perpulchra hanc fidei veritatem confirmat. Nam cum honor et gloria victoris sit, arma, et instrumenta victoriae servare illaesa, diligenter illa custodire, et in tuto loco, ne aerugine, eadem collocare, ut Davidem, et Iudith fecisse narrat sacra Scriptura, aliosque etiam dum frequenter idipsum facere videmus, dum vexilla, quibus victoriam de ho-

sibus reportarunt, velut gloriosum trophaeum in teipsum deponunt, ut perpetuo ibi conseruentur; ita sane cum Christi corpus gladius fuerit ultor iniquitatum nostrarum, quo daemones debellavit, et tartareas potestates expugnavit, decebat omnino post tam gloriosam victoriam, ut illaesa a vermibus, et incorrupta servaretur. Neque huic veritati quidquam obstat haereticorum cavillus, dum contra illam obiciunt verba divi Pauli (*Rom. 6*): *Quod autem suscitavit ipsum a mortuis, amplius iam non versurum in corruptionem*, ergo aliquando vidit corruptionem? scilicet in triduo ante resurrectionem. Dicendum enim est, ibi divum Paulum solum velle Christum Dominum non iterum moriturum; mortem autem vocat corruptionem, quam vere corpus Christi sustinuit per separationem animae ab eo, ipso tamen imputrido semper permanente, incinerationi, aut vermium corrosioni ex divina virtute minime subiecto.

Quartum caput, unde gloriam sepulcri Christi colligo, est eius sigillatio, et militum custodia, iuxta illud (*Matt. 27*): *Illi autem abeuntes mutaverunt sepulcrum, signantes lapidem cum custodiibus*: quae verba e nucleantes nonnulli Patres: quaedam adeo acute, et pie dixere, ut merito hic adscribenda putarim. Divus Athanasius (*serm. in sancta Parasce.*) ait: *Miser, et infelix ludaeus: Qui mortuis vincula dissolvit, non sepulcri sigilla? qui spiracula infernum, timet monumenti signacula? Muri sepulcrum, signa lapidem, statue milites, obste monumentum custodiibus: isto modo egregium opus manus efficit: statuis enim spectatores, ac testes resurrectionis, meorumque miraculorum praecones ministros tu praeparas; haec ille. Amphilocheus vero (*serm. de sepul. Domini*) haec similiter habet: *Quis inquam vidit mortuum asserenti, vel potius quis vidit unquam mortuum belligerare, quis audivit aliquando mortuum, et undique circumseptum, mentem eis incutere, qui eum interemerunt? haecenus ille. Refert nobilis auctor Ioannes Baptista Fon. (*lib. de pr. gent.*) sepulcro Q. Martii fortissimi ducis sculptum fuisse arietem, in duobus stantem pedibus, et leporem iuxta illum mortuum. Per arietem, qui bellicosus est, utpote qui cornibus fortiter imperat, significabatur mira illius ducis fortitudo; lepore vero ad pedes eius extinctus, inimicos ab eo devictos designabat. Aptius sane quam Q. Martio illa sepulcri eius descriptio Christo Domino congruit: ipse enim est aries ille, quem Daniel vidit cornibus ventilentem contra Occidentem, et contra Meridiam, et omnes bestiae non poterant resistere ei, nec liberari de manu eius, fecitque secundum voluntatem suam; timidi autem lepores Christi hostes sunt, quos ipse non solum vivus devicit, sed mortuus exterruit: unde sepulcrum eius multis satellitibus stiparunt, quasi ne in eos irrueret, pertimescentes. Si ergo tanta est potentia, atque maiestas Christi sepulti, non potest non magna esse sepulcri illum continentis gloria. Hinc est quod Angeli, tamquam gloriosum illum co-**

lentes, et tanquam domicilium regale sui creatoris illud recognoscentes, in ipsum descendunt. Unde divus Chrysostomus (*in com. Psal. 2*) dixit, Angelos ideo visos in sepulcro, ut ostenderetur ibi Deum esse sepulcrum, cui Angeli inservebant, et velut lectulum Salomonis instar fortissimorum virorum illum circumdabant.

Ultimum tandem caput, maiestatem, et gloriam huius sepulcri manifestans, non incongrue existimaverim esse mirificos, et inestimabiles fructus quos nobis exhibuit. Nam praeterquam imitans virgineum partum ex inviolata Virgine, ita nobis inviolato lapide ei superposito, nec ullam in reliquo scissuram patiente, Christum, quem mortuum conceperat, vivum, immortalem, et gloriosum peperit. Unde acute divus Augustinus (*ser. 103*) dixit: *Ubique beato corpori deferret sanctitas, ubique virginitas, novus illud venter cepit, novus tumulus conclusit*. Sed audiamus divum Chrysologum de hoc fructu eleganter haec dicentem (*serm. 74*): *Angelus Domini descendit de caelo, et accedens revolvit lapidem: non dicit volvit, sed revolvit lapidem, quia adolutus probavit mortem, et revolutus certitatem resurrectionis asserit. Beatus lapis, qui Christum relare, et revelare potuit: beatus, qui non minus corda aperit, quam sepulcrum: beatus, qui dat resurrectioni fidem, fideique resurrectionem. Mutatur hic ordo rerum, mortem, non mortuum decorat hoc sepulcrum; haec ille satis ingeniose. Praeter hunc, inquam, fractum, qui omnium aliorum potissimus est, alios etiam magni momenti nobis praebuit, ut Patres adnotarunt. Divus enim Bernardus (*serm. ad milit. cap. 11*), sepulcro Christi specialem vim tribuit prae omnibus aliis locis sanctis ad excitandum devotionem: verba eius sunt: *Sepulcrum Christi inter loca devotionis tenet quodammodo principatum, et devotionis nescio quid plus sentitur ubi mortuus requievit, quam ubi vivens conversatus est, atque amplius monet ad pietatem mortis, quam vitae recordatio*. Unde divus Hieronymus (*epistola 72*) loquens de Paula ait: *Ingressa sepulcrum Domini osculabatur lapidem, et ipsum corporis locum, in quo Christus iacebat, quasi sitiens desideratas aquas fidei ore lambebat*. Divus Augustinus (*serm. 181. cap. 5. et 60*) alium inestimabilem fructum commemorat: ait enim: *Sepultus est, ut sepulturae Sanctorum benediceret, et ut nos sibi vitiis, et concupiscentiis sepeliret*. Atque hinc est, quod baptismus, in quo fidelibus remissio peccatorum datur, censetur a divo Paulo spiritualis sepultura: *Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem*. Quae verba elucidans idem divus Augustinus ait (*serm. 328*): *Magna igitur sepulturae huius (id est baptismi) est gratia, in qua nobis et utilis mors inferitur, et utilior condonatur: magna inquam sepulturae huius gratia, quae purificat peccatorem, et vivificat morientem*. Cum igitur tot, ac tantis nominibus celebre, atque gloriosum sit sepulcrum Christi Domini, merito aliorum omnium, etiam principum,*

et regum sepulcra in conspectu eius silere possunt. Sileat sepulcrum, quod Abrahamo excisum fuit in duplici spelunca: sileat, quod Jacob a filiis extractum fuit: sileat illud, in quo Iosephum tum latum legitur: sileat illud quod Davidi patri suo Salomon erexit: sileat, quod Iobo aedificatum sacra narrat historia: sileat, quod Alexander amico suo Diophaestioni laud exiguis sumptibus extrui praecepit: sileant

tandem ipsius Magni Alexandri, Cyri, Temistoclis, aliorumque Principum, et Ducum celebrissima monumenta, quia haec omnia pariter, et honores, quos in exsequiis delatos Herodians (*in Commodo*) describit, cum ingenti splendore, et singulari gloria sepulcri Christi Domini minime valent comparari. Cui sit honor, et gloria in saecula saeculorum. Amen.

LIBER DECIMUS QUARTUS